

Н.В. Шиловцева

РОЗВИТОК ОСВІТИ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК УМОВА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Стаття присвячена визначенню стратегічних чинників формування конкурентоспроможного ринку праці – забезпечити підвищення якості освіти та професійно-технічної підготовки кваліфікованих кадрів, що призвані відповідати вимогам розширенню використання інформаційно-комунікаційних ресурсів та становленню інноваційної моделі економічного розвитку.

Ключові слова: конкурентоспроможність ринку праці, освіта, професійно-технічна підготовка.

Статья посвящена определению стратегических факторов формирования конкурентоспособному рынку труда – обеспечить повышение качество образования и профессионально-технической подготовки квалифицированных кадров, что соответствует условиям расширения использования информационно-коммуникационных ресурсов та становлению инновационной модели экономического развития.

Ключевые слова: конкурентоспособность рынка труда, образование, профессионально-техническая подготовка.

The article is devoted to definition of strategic factors in the formation of a competitive labor market - to ensure the quality of education and vocational training qualified personnel, recruits meet the requirements of expanding information and communication resources and the establishment of an innovative model of economic development.

Keywords: competitiveness of the labor market, education and vocational training.

Постановка проблеми. Ринок праці – важливий інститут ринкової економіки, де перетинаються інтереси працівників і роботодавців в складних соціально-економічних, політичних, демографічних умовах суспільства. Ці умови сприяють конкурентній боротьбі у сфері праці, яка охоплює низку складових. Перш за все це торкається проблеми кількісної і якісної підготовки працездатного населення для конкретних робочих місць.

Тому питання становлення та розвитку освітньої та професійної діяльності знаходиться в центрі уваги як вчених так і практиків, у тому числі керівників підприємств і організацій, бізнесменів тощо.

Аналіз актуальних досліджень. На шляху вступу України до глобалізованого економічного простору важливим стає процес підготовки висококваліфікованих фахівців. Очевидним є факт, що модернізація економіки України неможлива без підготовки молодих кадрів з відповідним рівнем кваліфікації, оскільки саме вони здатні гнучко реагувати на нововведення, генерувати принципово нові ідеї, впроваджувати новітні технології, обслуговувати технологічно оновлене устаткування, адаптоване до сучасних вимог інноваційного суспільства.

Наукові пошуки таких українських вчених-економістів, як Амоша О.І., Бандури С.І., Близнюка В.В., Богині Д.П., Грішнкової О.А., Заяць Т.А., Лібанової Е.М., Лісогора Л.С., Онікієнка В.В., Петрової І.Л. суттєво поглибили аналіз проблеми конкурентоспроможності ринку праці. Разом з тим у перелічених публікаціях не досягнуто єдності у поглядах вчених щодо визначення сутності конкурентоспроможності у сфері праці у комплексі зі станом та рівнем сучасної освіти та професійно-технічної підготовки.

Значимість цих наукових пошуків надзвичайно посилюється за умов входження України у міжнародний конкурентний простір, посилення глобалізаційних процесів. У зв'язку з цим, **метою** статті є дослідження критеріїв формування конкурентоспроможного ринку праці в умовах взаємодії з розвитком освітньої та професійної підготовки працездатного населення.

Виклад основного матеріалу. Особливість конкурентних відносин на ринку праці полягає в тому, що суб'єкти (покупці і продавці робочої сили) є водночас як носіями попиту, так і носіями пропозиції, а сама конкуренція, як підкреслює Петрова І.Л, набуває двох форм: конкуренція між виробниками-підприємцями за найкращих працівників необхідних професій, кваліфікацій, що відповідають специфікації робіт; конкуренція між працівниками за найкраще місце застосування своєї робочої сили [4, с.144]. З цього приводу

конкуренентоспроможність ринку праці складається з якісних та кількісних переваг в освіті, кваліфікації, рівнях компетенції, накопиченому досвіді, схильності до інновацій, мобільності, мотивованості. Тому детермінантою формування такого ринку праці є рівень освіти та професійної підготовки кваліфікованих кадрів.

Проблеми якості освіти в Україні має важливе значення, що обумовлена такими чинниками: якість людських ресурсів, що впливає на рівень розвитку країни та її глобальну економічну конкурентоспроможність; якість освіти у забезпеченні конкурентоспроможності випускників вищої школи на ринку праці [1].

У діючому законі «Про вищу освіту» підкреслюється необхідність поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку України. До механізму формування високої якості освіти доцільно віднести: необхідність підвищення рівня знань, вмінь, компетенції, працівників, у зв'язку з постійним поповнення та оновленням інформації; збільшення чисельності працівників, які вимушені впроваджувати інновації в усіх видах економічної діяльності; втілення високотехнологічних та наукомістких виробництв. Законом України «Про освіту» на її розвиток передбачено щороку виділяти не менше 10% ВВП, але фактично обсяг фінансування набагато менше, у 2000 – 4,9%, 2012 – 6% ВВП, 2013 – 6,9%, 2014 – 7,4%, 2015 – 8,3% [3].

Освіта та професійна підготовка є одними з визначальних чинників відтворення інтелектуальних і продуктивних сил суспільства. У проекті Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 рр. підкреслюються, що національна освіта є одною з найбільших галузей господарства, де працюють і здобувають освіту близько 9 млн. осіб. Разом з тим в цій сфері накопилась велика кількість таких проблем: недостатнє фінансування в епоху держави; зниження якості освіти та падіння рівня знань, вмінь, компетенції учнів та студентів; занепад соціального статусу працівників освіти. В умовах

впровадження соціально-економічних реформ виникає необхідність змін цільових настанов освіти, здійснення професійної підготовки як соціальної системи та елементу інфраструктури ринку праці для забезпечення потреб держави спеціалістами різних професій, рівнів кваліфікації, формування конкурентоспроможного ринку праці.

Сьогодні існує декілька чинників невідповідності професійно-технічної освіти вимогам формування відповідного рівня кваліфікації робітника: неспроможність навчально-професійних закладів враховувати умови конкурентного ринку праці; відсутність зв'язку підприємців з підготовкою професійно-технічних робітників, надання їм базової практичної підготовки з використанням нових виробничих технологій та недостатнє фінансування системи ПТО. У змісті та формах організації професійного навчання, перенавчання, підвищення кваліфікації різних категорій фахівців необхідно постійно і гнучко враховувати інформаційний і техніко-технологічний розвиток, особливості функціонування ринку робочої сили в різних регіонах. Забезпечення доступу до світових інформаційних ресурсів є важливою умовою модернізації професійно-технічного навчання.

Потребою часу є формування партнерства бізнесу і професійно-технічної освіти як одного з шляхів підвищення конкурентоспроможності майбутніх кваліфікованих робітників. Бізнес-компанії з метою просування на ринку товарів своєї продукції відкривають на базі ПТНЗ навчально-виробничі центри, в яких учнівська молодь і педагогічні працівники ознайомлюються із специфікою нових матеріалів, обладнання, інструментів, оволодівають сучасними виробничими технологіями. З іншого боку професійно-технічні заклади повинні враховувати потреби ринку праці з урахуванням вимог замовників робітничих кадрів [5].

Основною причиною, що стримує розвиток освіти та професійної підготовки є низький попит на кваліфікованих працівників. У період стагнації економіки України відбувається перерозподіл кваліфікованої робочої сили, значна частина працюючих перейшла з виробничої сфери в тіньову зайнятість,

сфери торгівлі, сфери послуг тощо. Поряд із цим існують проблеми професійної підготовки і перепідготовки кваліфікованих працівників. Нестабільність економічного розвитку, труднонадлишкова кон'юнктура ринку праці, незадовільне профорієнтаційне обслуговування населення сприяють невідповідності професійно-кваліфікаційного складу працівників пропозиції і попиту на національному ринку праці [2].

Розвиток професійної підготовки гальмується неефективністю системи професійно-технічною та вищою освітою. Більшість закладів проводять професійну підготовку фахівців і робітників без урахування потреб економіки, що сприяє зростанню кількості безробітних (2014 – 1,8%, 2015 – 1,9%) [3].

Держава під час реформування всієї системи освіти повинна орієнтуватися на: ринок праці, як сукупність економічних структур, що дає інформацію про потреби в спеціалістах, робітничих кадрах, структуру і рівні їхньої кваліфікації; ринок освітніх послуг як сукупність закладів освіти, що надають інформацію про перелік навчальних професій і програм підготовки, конкурсу абітурієнтів, вартість і термін навчання; ринок робочої сили як сукупність індивідуумів, котрі бажають набути професію, змінити профіль діяльності чи змінити кваліфікацію.

Розвиток та динаміка трудового потенціалу визначається багатьма чинниками, які комплексно впливають на його рівень. Серед таких чинників можемо назвати матеріальні умови, умови ринку праці, системи соціального захисту, демографічна політика держави, екологічна безпека та інші. Оцінки цих умов розвитку трудового потенціалу засвідчують їх несформованість в Україні. В цій ситуації держава повинна звернути увагу на цю проблему, оскільки ефективність реалізації трудового потенціалу обумовить рівень майбутньої продуктивної зайнятості.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Перелічені тенденції у сфері освітньо-професійної підготовки ведуть до взаємозв'язку останньої з умовами формування конкурентоспроможного ринку праці. Доцільно вчасно і якісно реагувати на техніко-технологічні зміни у галузях виробництва,

виникнення нових кваліфікацій і впровадження їх у формат нових компетенцій, а в подальшому впроваджувати їх в сучасні освітні стандарти. У вітчизняній економічній науці дослідження явища конкурентоспроможності у сфері праці стали окремим науковим напрямом, поява якого зумовлена формуванням ринку праці в Україні.

Література

1. Бойчук Ю.Д. Компетентнісний підхід // В кн.: Наукові підходи до наукових педагогічних досліджень : Монографія / за заг. ред. докт. пед. наук, проф., чл.-кор. НАПН України В.І. Лозової. – Харків : “Апостроф”, 2011. – С. 188-216.
2. Волкова О.В. Ринок праці. Навчальний посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2007. - 624 с.
3. Державна служба статистики – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/so_ek_r_u/soekru_u/soekru_12_15.zip.
4. Петрова І.Л. Сегментація ринку праці: теорія і практика регулювання. – К.: Ін-т економіки, управління та господарського права, 1997. – 298 с.
5. Семикіна М.В. Конкуренція і конкурентоспроможність на ринку праці: методологія визначення // Соціальні аспекти конкурентоспроможності національної економіки. – Кіровоград, 2008. – С. 94-103